

Helsinki 26. 08. 2014

D(2014)3990
MH/BB

Valtiovarainministeriö
Kunta- ja aluehallinto-osasto
PL 28, 00023 Valtioneuvosto

Asia: Lausuntopyyntö kuntalakia koskevasta esitysluonnoksesta

Viite: VM065:00/2012

Arvoisa vastaanottaja,

Euroopan kemikaaliviraston (ECHA) puolesta haluan kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta kuntalaiksi ja lausun kunnioittavasti seuraavaa:

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevat ehdotukset (5 luku)

Valtiovarainministeriö on pyytänyt erityisesti lausumaan mm. osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskevista ehdotuksista (5 luku). Kuntalain kokonaisuudistuksen yhtenä tavoitteenahan on turvata kunnan asukkaille ja palvelujen käyttäjille oikeus osallistua ja vaikuttaa entistä enemmän kunnan toimintaan.¹ Hallituksen esitysluonnoksessa kuntalaiksi todetaankin, että säännöksiä kunnan käytettävissä olevista keinoista asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamisoikeuksien edistämiseksi pyritään täydentämään.² Erityisen arvokkaana uudistusehdotuksena ECHA:n henkilöstön kannalta pidän sitä, että kuntalakiluonnoksen tavoitteena on parantaa kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevien ja heidän perheenjäsentensä mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa itseään ja lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon kunnassa.³

Euroopan kemikaaliviraston henkilöstön asema

ECHA on Euroopan unionin virasto, joka perustettiin vuonna 2007 ja sen toimipaikkana on Helsinki. ECHA on tieteeeseen vahvasti pohjaava sääntelyviranomaisena, jonka tehtävänä on suojella ihmisten terveyttä ja ympäristöä edistämällä samalla innovaatioita ja kilpailukykyä. Kemikaalivirasto auttaa yrityksiä noudattamaan kemikaalilainsäädäntöä, edistää kemikaalien turvallista käyttöä, antaa tietoa kemikaaleista ja puuttuu huolta aiheuttavien kemikaalien tilanteeseen.

Tätä tehtävää ovat tällä hetkellä toteuttamassa ECHA:n henkilöstöön kuuluvat 570 toimihenkilöä, jotka ovat unionin kansalaisia. Euroopan kemikaalivirasto on nopeasti kasvanut yhdeksi EU:n suurimmista virastoista. Heistä noin 29,3% (31.07.2014) on suomalaisia, joiden kansalaisoikeudet Suomessa toteutuvat 100%.

¹ Ministeri Henna Virkkusen tiedote 78/2014, 8.5.2014, s. 2.

² Hallituksen esitys eduskunnalle kuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, HE-luonnos 8.5.2014, (jäljempänä "HE-luonnos") s. 1.

³ HE-luonnos, s. 107.

Henkilöstöömme kuuluu kuitenkin 403 EU:n kansalaista, joiden poliittiset kansalaisoikeudet eivät valitettavasti toteudu kuin osittain. Vaalilakiin (714/1998) tehtiin vuoden 2014 alusta tärkeä muutos, joka mahdollistaa ECHA:n palveluksessa olevien toimihenkilöiden ja heidän perheenjäsentensä oikeuden äänestää Suomessa järjestettävissä Euroopan parlamenttivaaleissa.

Euroopan kemikaalivirasto on jo aiempina vuosina esittänyt huolensa ulkoasiainministeriölle ja oikeusministeriölle siitä, että palveluksessamme olevilla toimihenkilöillä ja heidän perheenjäsenillään ei ole äänioikeutta eikä vaalikelpoisuutta paikallisvaaleissa missään EU:n jäsenvaltiossa ja heidän mahdollisuutensa vaikuttaa asuinkuntansa asioihin ovat puutteelliset. Toimihenkilöemme perheineen asuvat Suomessa pitkiä aikoja ja heillä EU:n kansalaisina on oikeus vaikuttaa todellisen asuinkuntansa asioihin. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, äänioikeuden puutetta kuntavaaleissa voidaan pitää ongelmallisena sekä Suomeen kotiutumisen että Euroopan unionin oikeuden toteutumisen näkökulmasta.⁴

Suomen hallituksen ja Euroopan kemikaaliviraston välisen toimipaikkasopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain 1 §:n mukaan Helsingissä 28. päivänä kesäkuuta 2007 tehdyn Suomen hallituksen ja Euroopan kemikaaliviraston välisen toimipaikkasopimuksen (SopS 11/2008) lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut. Toimipaikkasopimuksen 10 artiklassa säädetään, että viraston henkilöstöön kuuluville ja heidän perheenjäsenilleen annetaan heidän pyynnöstään suomalaiset henkilötunnukset. Sopimuksen perusteluissa (HE 88/2007) selvitetään, että tarkoituksena on taata viraston henkilöstölle käytännön asioiden joustava hoito Suomessa.

Toimipaikkasopimuksen 10 artiklan osalta perusteluissa todetaan, että viraston ulkomaalaisen henkilöstön katsotaan kuuluvan kotikuntalain 4 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin, jotka oleskelevat Suomessa tilapäisesti ja joilla ei ole kotikuntaa Suomessa. Koska maistraatti ei toimipaikkasopimukseen nojaten rekisteröi ECHA:n toimihenkilöille pysyvää kotipaikkaa, heiltä puuttuu virallinen kotikunta, eikä heillä nykyisellään ole äänioikeutta eikä vaalikelpoisuutta kunnallisvaaleissa.

ECHA:n henkilökunnan jäsenten nostamia valituksia Helsingin maistraatin tekemistä kotikuntamerkintäpäätöksistä on jouduttu käsittelemään jo kahdesti Helsingin hallinto-oikeudessa. On tärkeää ottaa huomioon, että asiassa D/03514/12/1209 mainittiin erityisesti valittajan kohtaamat käytännön hankaluudet mm. siitä, ettei hän voi käyttää äänioikeuttaan tai asettua ehdolle kunnallisvaaleissa Helsingissä. Helsingin hallinto-oikeus on todennut, ettei hallituksen esityksessä 88/2007 esitetyn perusteella asiassa voida päätyä EU:n kansalaista koskevien perusoikeuksien vastaiseen tulkintaan, jonka mukaan kemikaaliviraston perheenjäsenellä ei olisi halutessaan oikeutta vakituiseen kotipaikkaan Suomessa esimerkiksi vakinaisessa työsuhteessa ollessaan. Tämän perustelun Helsingin hallinto-oikeus on toistanut kesäkuun 24. päivänä 2014 tapauksessa D/02538/13/1209 antamassaan päätöksessä.

Haluan erityisesti kiinnittää huomiota siihen, että äänioikeus ja vaalikelpoisuus ECHA:n henkilöstölle kunnallisvaaleissa on looginen kokonaisuus. Suomessa ei tällä hetkellä ole tähän kokonaisuuteen mitään rajoituksia, joten muiden jäsenvaltioiden kansalaiset voivat tulla nimitetyiksi paikallishallinnon perusyksikön toimeenpanevan elimen puheenjohtajaksi, varapuheenjohtajaksi tai jäseneksi.⁵

⁴ HE-luonnos, s 163.

⁵ Komission kertomus direktiivin 94/80/EY soveltamisesta (kts. alaviite 6), s. 11.

Yllä esitetyn perustella osallistumis- ja vaikuttamisoikeuden puuttuminen asuinkuntansa päivän politiikkaan on valitettava Euroopan unionin turvaamien kansalaisten perusoikeuksien laiminlyönti ja kohtuuton epäkohta ottaen huomioon, että ECHA:n henkilöstön ja heidän perheittensä oleskelu Suomessa voi jatkua kymmenien vuosien ajan, jopa koko eliniän.

Useampien EU:n jäsenmaiden lainsäädännön mukaan kotipaikka menetetään lähtövaltiossa viimeistään kolmen vuoden sisällä ulkomaille muutosta. Jos henkilö muuttaa pois kolmannelta jäsenvaltiosta, menettää hän kotipaikkansa välittömästi. Tilanne ei ole sama lähetystöjen henkilökunnan kanssa, jotka ovat kotimaistaan lähetettyjä ja säilyttävät kotipaikan lähtövaltiossaan. On huomattava epäkohta, etteivät ECHA:n toimihenkilöt perheineen pääse halutessaan vaikuttamaan asuinkuntansa poliittiseen päätöksentekoon.

EU:n kansalaisten poliittiset oikeudet

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 20 artiklan mukaan unionin kansalaisella on perussopimuksissa määrätty oikeudet ja velvollisuudet. Näistä keskeisimpiä kansalaisoikeuksia ovat oikeus liikkua ja oleskella vapaasti jäsenvaltioiden alueella sekä äänioikeus ja vaalikelpoisuus Euroopan parlamentin vaaleissa ja kunnallisvaaleissa siinä jäsenvaltiossa, jossa hän asuu, samoin edellytyksin kuin tämän jäsenvaltion kansalaisilla. EU:n perusoikeuskirjan 40 artikla turvaa kansalaisten äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden Euroopan parlamentin vaaleissa sekä kunnallisvaaleissa siinä jäsenvaltiossa, jossa hän asuu, samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omilla kansalaisilla.⁶

EU:n perusoikeuskirjan 40 artiklassa ja SEUT-sopimuksen 22(1) artiklassa turvattu oikeus äänestää ja asettua ehdokkaaksi kunnallisvaaleissa⁷ on ehdottomasti keskeinen EU:n kansalaisoikeus, jonka harjoittamisesta on annettu tarkemmat säännökset neuvoston direktiivissä 94/80/EY EU:n kansalaisten kunnallista äänioikeudesta ja vaalikelpoisuudesta heidän asuessaan jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia he eivät ole.⁸ Kyseisen direktiivin 3 artiklassa edellytetään, että jokaisella, joka on EU:n kansalainen ja joka olematta asuinvaltion kansalainen täyttää muuten asuinvaltion lainsäädännössä säädetyt tämän valtion kansalaisten äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevat edellytykset, on äänioikeus ja vaalikelpoisuus tämän jäsenvaltion kunnallisvaaleissa tämän direktiivin säännösten mukaisesti.

Edellä mainittujen oikeustapausten valossa, on ymmärrettävä, ettei Suomen hallituksen ja Euroopan kemikaaliviraston välistä toimipaikkasopimusta, eikä hallituksen esitystä 88/2007 voida tulkita siten, että niillä evättäisiin EU:n kansalaisten perusoikeudet.

⁶ Artikla 40: "Jokaisella unionin kansalaisella on äänioikeus ja vaalikelpoisuus kunnallisvaaleissa siinä jäsenvaltiossa, jossa hän asuu, samoin edellytyksin kuin kyseisen jäsenvaltion omilla kansalaisilla."

⁷ SEUT-sopimus 22 artikla 1 kohta (aiempi EY-sopimuksen 19 artikla): "Jokaisella unionin kansalaisella on kunnallinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus jäsenvaltiossa, jossa hän asuu mutta jonka kansalainen hän ei ole, samoin edellytyksin kuin tuon jäsenvaltion omilla kansalaisilla. Tätä oikeutta käytetään niiden yksityiskohtaisten sääntöjen mukaisesti, jotka neuvosto antaa yksimielisesti erityisessä lainsäätämisyjärjestyksessä ja Euroopan parlamenttia kuultuaan; näihin yksityiskohtaisiin sääntöihin voi sisältyä poikkeussäännöksiä, jos ne ovat perusteltuja jonkin jäsenvaltion erityisten ongelmien takia."

⁸ Neuvoston direktiivi 94/80/EY, annettu 19 päivänä joulukuuta 1994, niiden unionin kansalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, jotka asuvat jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia he eivät ole, EYVL L 368, 31.12.1994, s. 38–47.

EU:n toimielinten kannanottoja EU:n kansalaisten poliittisiin oikeuksiin

Euroopan komissio on todennut, että kansalliset käytänteet, jotka johtavat kansalaisten äänioikeuden menettämiseen, rajoittavat EU:n kansalaisuuteen liittyvien perusoikeuksien käyttöä, esimerkiksi kun on kyse oikeudesta liikkua ja asua vapaasti EU:n alueella.⁹ Euroopan komissio on direktiiviä 94/80/EY koskevassa raportissaan korostanut, että paikallisviranomaiset edustavat kansalaisia lähimpänä olevaa hallintoa ja että kyseisten viranomaisten päätökset koskettavat kansalaisten arkea taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti.¹⁰ Käyttämällä perusoikeuksiaan äänestämällä kunnallisvaaleissa ja/tai asettumalla niissä ehdokkaaksi kansalaiset pääsevät osallisiksi demokraattiseen elämään ja vaikuttamaan päätöksentekomenettelyihin sekä samalla integroituvat poliittiseen ja sosiaaliseen yhteisöön asuinmaassaan.¹¹

EU:n yhteisenä tavoitteena on toteuttaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue EU:n kansalaisten hyväksi ja nk. Tukholman ohjelmassa vahvistettiin vuonna 2009 painopisteet 2010-2015. Kansalaisten toimintamahdollisuuksien edistämisestä Euroopan komission toimintasuunnitelmassa Tukholman ohjelman toteuttamiseksi todetaan seuraavaa: *"Jotta Euroopan yhdentymishanke voitaisiin tuoda lähemmäksi kansalaisia, on tärkeää helpottaa ja edistää heidän osallistumistaan unionin demokraattiseen toimintaan. Yhteisenä tavoitteenamme on lisätä äänestysaktiivisuutta Euroopan parlamentin vaaleissa. Kansalaisten oikeutta äänestää ja tulla valituksi kunnallisvaaleissa ja Euroopan parlamentin vaaleissa asuinjäsenvaltiossaan olisi edelleen edistettävä ja tuettava."*¹²

Euroopan parlamentin vaaleja edeltävä vuosi 2013 nimettiin osuvasti Kansalaisten vuodeksi tarkoituksena antaa uutta merkitystä EU:n kansalaisuudelle ja kansalaisulottuvuudelle. Euroopan komission katsauksessa EU:n kansalaisuuteen mm. auttaa kansalaisia ymmärtämään oikeutensa ja saada heidät osallistumaan keskusteluun siitä minkälaisessa Euroopassa he haluavat asua sekä kehittämään Eurooppaa tuleville sukupolville.¹³

Euroopan unionin tuomioistuin pitää EU:n kansalaisuutta ratkaisevan tärkeänä vahvistamalla, että *"Unionin kansalaisuus on tarkoituksensa puolesta jäsenvaltioiden kansalaisten perustavaa laatua oleva asema, jonka nojalla samassa tilanteessa olevat henkilöt voivat saada osakseen saman oikeudellisen kohtelun kansalaisuudestaan riippumatta, jollei tätä koskevista nimenomaisesti määrätyistä poikkeuksista muuta johdu."*¹⁴

⁹ Puuttuminen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneiden unionin kansalaisten äänioikeuden pidättämisestä johtuviin seurauksiin, Euroopan komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, KOM(2014)33 lopullinen, 29.1.2014 s. 2.

¹⁰ Komission kertomus Euroopan parlamentille ja niiden unionin kansalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, jotka asuvat jäsenvaltiossa, jonka kansalaisia he eivät ole, annetun direktiivin 94/80/EY soveltamisesta, KOM(2012)99 lopullinen, 9.3.2012, s. 1.

¹¹ Ibidem, s. 1.

¹² Euroopan komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen toteuttaminen EU:n kansalaisten hyväksi – Toimintasuunnitelma Tukholman ohjelman toteuttamiseksi, KOM(2010) 171 lopullinen, s. 4.

¹³ Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2013 EU:n kansalaiset: sinun oikeutesi, sinun tulevaisuutesi, Euroopan komission kertomus Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, KOM(2013) 269 lopullinen, 8.5.2013, s. 2.

¹⁴ Ibidem, s. 3 ja Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisu Asia C-184/99, *Grzelczyk v. Centre public d'aide sociale Ottignies-Louvain-la-Neuve*, Kok. 2001, I-6913, para 1 ja 31. Komission kertomus

Yllä esitetyn kannanottojen perusteella on selvää, ettei ole olemassa oikeutusta, sille miksi ainoastaan toinen kansalaisoikeus myönnettäisiin ja toista ei.

Kuntalakiluonnoksen (5 luku) äänioikeutta ja vaalioikeutta koskevat ehdotukset

Kuntalain luonnoksessa on selkeästi yhtenä tavoitteena Euroopan unionin oikeuden toteutuminen sekä EU-oikeuden että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön periaatteiden mukaisesti.¹⁵ Euroopan unionin tuomioistuin on viimeaikaisissa ratkaisuissaan merkittävästi vahvistanut entistä koskemattomammat EU:n kansalaisten oikeudet toteamalla, että SEUT 20 artiklaa on tulkittava siten, että se on esteenä kansallisille toimenpiteille, *"joiden vaikutuksesta unionin kansalaiset eivät tosiasialla voisi käyttää pääosaa unionin kansalaisen asemaan liittyvistä oikeuksista."*¹⁶ Tämän EU:n tuomioistuinratkaisun on katsottu antavan EU:n kansalaisuudelle uuden ulottuvuuden nimittäin EU:n kansalaisten oikeuksien suojan aitoina "eurooppalaisina", jotka ovat sitoutuneet Euroopan unioniin, sen alueeseen ja arvoihin.¹⁷ Kuntalakiluonnoksessa on mielestäni nähtävissä vilpittömä tavoite huolehtia EU:n sekä muiden kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevien ja heidän perheenjäsentensä osallistumisoikeuksista ja vaikutusmahdollisuuksista.¹⁸

Kuntalain 20 § 2 momentti

Kuntalain ehdotetun 20 § 2 momentissa säädettäisiin EU:n ja Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan ja hänen perheenjäsentensä äänioikeudesta.¹⁹ Kyseisillä henkilöillä ei useinkaan ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, minkä vuoksi äänioikeudesta kuntavaaleissa olisi säädettävä erikseen.

Kannatan ehdoilla ECHA:n henkilöstön äänioikeuden turvaavaa kuntalain 20 § 2 momentin ehdotusta.

Vaalilain 18 § 3 momentti

Vaalilain 18 § 3 momenttia tulisi muuttaa koskemaan myös henkilöitä, jotka voivat kuntalain 20 § 2 momentin mukaan saada äänioikeuden kuntavaaleissa. Tällöin kotikunnan sijasta äänioikeusrekisteriin merkitään äänioikeuskunta. Äänioikeuskunta

Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle SEUT-sopimuksen 25 artiklan mukaisesti – Edistymisen kohti tosiasiallista unionin kansalaisuutta 2011-2013, KOM(2013)270 lopullinen, s. 3 ja s. 6-7.

¹⁵ HE-luonnos, s. 163.

¹⁶ Ibidem, s. 3 ja Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisu *Asia Gerardo Ruiz Zambrano v. Office national de l'emploi (ONEM)*, Kok. 2011, I-1177, para 42. Kts mm. Pietro Palumbo, *European citizenship and Fundamental Rights: The Zambrano Case*, King Student Law Review, Human Rights, 4.1.2012, <http://www.kslr.org.uk/blogs/humanrights/2012/01/04/the-zambrano-case/>

¹⁷ Loic Azoulai, A comment on the Ruiz Zambrano judgment: a genuine European integration by, European University Institute (erityisesti viimeinen kappale), <http://eudo-citizenship.eu/search-results/457-a-comment-on-the-ruiz-zambrano-judgment-a-genuine-european-integration>

¹⁸ Osiossa "Nykytilan arviointi" korostetaan tarvetta parantaa EU:n sekä muiden kansainvälisten järjestöjen palveluksessa olevien ja heidän perheenjäsentensä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa itseään ja lähiympäristöään koskevaan päätöksentekoon. "Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset" -osiossa esitetään ääni- ja äänestys-oikeutta laajennettavaksi myös Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa oleville henkilöille ja heidän perheenjäsenilleen, vaikka heillä ei edelleenkään olisi kotikuntaa Suomessa. "Esityksen vaikutukset" -osiossa todetaan kansanäänestyksen ja kansalaisaloitteen osalta, että niillä voi olla vaikutusta myös kansainvälisten organisaatioiden palveluksessa Suomessa olevien viihtyvyyteen, kun he ja heidän 18 vuotta täyttäneet perheenjäsenensä voisivat saada kansanäänestysaloiteoikeuden ja äänestys-oikeuden.

¹⁹ HE-luonnos, s. 163.

olisi se kunta, jossa kotikuntaa vailla olevan henkilön maistraatille ilmoittama asunto sijaitsee.

Kannatan ehdoilla ECHA:n henkilöstön äänioikeutta kunnallisvaaleissa turvaavaa vaalilain 18 § 3 momenttia.

Kuntalain 21 §

Kuntalain 21 § pykälässä säädettäisiin äänestys oikeudesta kunnallisessa kansanäänestyksessä. Ääni- ja äänestys oikeuden edellytykset säilyisivät yhtäläisinä. Sääntely olisi uutta siltä osin, että Euroopan unionin ja Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevat ja heidän perheenjäsenensä, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, saisivat äänioikeutta vastaavilla edellytyksillä äänestys oikeuden asuinkunnassaan toimitettavassa kansanäänestyksessä. Kun henkilöllä on äänioikeus, tulisi hänellä lähtökohtaisesti olla myös äänestys oikeus.

Kannatan ehdoilla tätä ECHA:n henkilöstön ääni- ja äänestys oikeutta turvaavaa kuntalain 21 § ehdotusta. Kiinnitän erityistä positiivista huomiota siihen, että HE-luonnokseen on kirjattu tavoite parantaa mm. ECHA:n henkilöstön osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia todellisen asuinkuntansa asioihin.

Kuntalain 25 §

Kansanäänestysaloitteen voisivat tehdä Euroopan unionin tai kansainvälisen järjestön palveluksessa olevat henkilöt ja heidän perheenjäsenensä, joilla 21 §:n mukaan on äänestys oikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä. Kun henkilöllä on äänestys oikeus, tulisi hänellä lähtökohtaisesti olla myös oikeus tehdä kansanäänestysaloite.

Kannatan ehdoilla tätä ECHA:n henkilöstön asemaa kansanäänestyksissä turvaavaa kuntalain 25 § ehdotusta.

Kuntalain 72 §

Yleisen vaalikelpoisuuden osalta kuntalain luonnoksessa ei erikseen viitata siihen, että se tulisi muuttaa koskemaan myös henkilöitä, jotka voivat kuntalain 20 § 2 momentin mukaan saada äänioikeuden kuntavaaleissa eli Euroopan unionin ja Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevaa ja hänen perheenjäseniänsä. Ehdotetussa kuntalain luonnoksen 72 § todetaan, että vaalikelpoinen kunnan luottamustoimeen on henkilö: *1) jonka kotikunta kyseinen kunta on; 2) jolla on jossakin kunnassa äänioikeus kuntavaaleissa sinä vuonna, jona valtuutetut valitaan tai vaali muuhun luottamustoimeen toimitetaan; ja 3) jota ei ole julistettu vajaavaltaiseksi.*

Kysymys kunnan asukkaan asemasta on selkeästi noussut kuntalakiluonnoksessa esille liittyen EU:n kemikaaliviraston työntekijöihin, sillä heillä ei lähtökohtaisesti ole Suomessa virallista kotikuntaa. Luonnoksessa on todettu, että edellä mainittu kysymys liittyy ensisijaisesti kotikuntalain soveltamiseen, mutta se otetaan huomioon myös ehdotetussa kuntalain sääntelyssä, muun muassa osallistumisoikeuksia kuten ääni- ja äänestys oikeutta sekä vaikutusmahdollisuuksia koskeissa säännöksissä.²⁰

²⁰ HE-luonnos, s. 150.

Katson, että koska kuntalakiluonnoksessa ehdotetaan äänioikeuden myöntämistä kunnallisvaaleissa EU:n palveluksessa Suomessa toimiville ja heidän perheenjäsenilleen, tämän äänioikeuden luonnollisena EU:n kansalaisten poliittiset oikeudet turvaavana kokonaisuutena tulisi myös sallia kyseisten kansalaisten perusoikeus asettua kunnallisvaaliehdokkaiksi. Näin ollen en millään perustein pysty puoltamaan kuntalakiluonnoksen 72 § sen nykyisessä muodossa. Tämän pykälän uudelleen muotoiluun on paneuduttava vakavasti huomioon ottaen EU:n kemikaaliviraston henkilöstön perusoikeus asettua ehdokkaaksi kunnallisvaaleissa ja siten päästä osallisiksi demokraattiseen elämään ja vaikuttamaan päätöksentekomenettelyihin sekä samalla integroitumaan poliittiseen ja sosiaaliseen yhteisöön Suomessa.

Yhteenveto

EU:n kansalaisella, joka asuu vakinaisesti Suomessa, on perusoikeutena turvattu sama yhtäläinen oikeus äänestää ja asettua ehdokkaaksi kunnallisvaaleissa kuin Suomen kansalaisilla. Tämä oikeus ei valitettavasti nykyisellään toteudu niille EU:n kansalaisille, jotka muutoin ovat samassa tilanteessa, mutta ovat sattuneet valitsemaan työpaikakseen Suomessa toimivan Euroopan unionin kemikaaliviraston. Sama koskee heidän perheenjäseniään.

ECHA:n toimihenkilöt ja heidän perheenjäsenensä saavat ainoastaan pyynnöstään suomalaisen henkilötunnuksen, vaikka asuvat täällä käytännössä vakinaisesti ja ovat työsuhteessa Helsingissä sijaitsevaan EU:n virastoon. Osa ECHA:n henkilökunnasta on ostanut asunnon tai talon Suomesta suunnitellen asuvansa Suomessa lopun ikänsä.

Kunnilla on tärkeä tehtävä maahanmuuttajien osallisuuden ja yhdenvertaisuuden sekä eri väestöryhmien välisten suhteiden edistämisessä.²¹ Yllä esitettyjen perustelujen nojalla pidän ECHA:n pääjohtajana välttämättömänä, että kuntalain luonnokseen lisätään selkeät kirjaukset, jossa ECHA:n henkilöstön täydet osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet kunnallisvaaleissa turvataan tulevaisuudessa.

Edellä esitetyn perusteella, en näe mitään perusteita sille, miksi kuntalakiluonnokseen ei liitettäisi ehdotettua vaalilain 18 § 3 momenttia vastaavia säännöksiä äänioikeuskunnasta ja lisättäisi säännökset, jotka mahdollistavat ECHA:n henkilöstön oikeuden asettua ehdolle kunnallisvaaleissa. Tällainen kuntalakiuudistus kunnioittaisi sekä EU:n tuomioistuimen viimeaikaisia linjauksia että Euroopan unionin oikeutta ja sen turvaamia kansalaisten poliittisia oikeuksia.

Kunniqittavasti,

Geert Dancet
Pääjohtaja
Euroopan kemikaalivirasto
PL 400, 00121 Helsinki

²¹ HE-luonnos, s. 10.

Cc: Jukka Malm, Apulaispääjohtaja, ECHA
Minna Heikkilä, Oikeudellisen osaston päällikkö, ECHA

Liitteet: Euroopan kemikaaliviraston esite, *"ECHA services at a glance"*, 2014

Helsingin hallinto-oikeuden päätös 5.11.2013, Diaarinumero 03514/12/1209

Helsingin hallinto-oikeuden päätös 24.6.2014, Diaarinumero 02538/13/1209

Katsaus Euroopan unionin kansalaisuuteen vuonna 2013 EU:n kansalaiset: sinun oikeutesi, sinun tulevaisuutesi, Euroopan komission kertomus Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, KOM(2013) 269 lopullinen, 8.5.2013

Komission kertomus Euroopan parlamentille ja niiden unionin kansalaisten kunnallista äänioikeutta ja vaalikelpoisuutta koskevista yksityiskohtaisista säännöistä, jotka asuvat jäsenvaltioissa, jonka kansalaisia he eivät ole, annetun direktiivin 94/80/EY soveltamisesta, KOM(2012)99 lopullinen, 9.3.2012

Komission kertomus Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle SEUT-sopimuksen 25 artiklan mukaisesti – Edistymisen kohti tosiasiallista unionin kansalaisuutta 2011-2013, KOM(2013)270 lopullinen, 8.5.2013

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen toteuttaminen EU:n kansalaisten hyväksi – Toimintasuunnitelma Tukholman ohjelman toteuttamiseksi, KOM(2010) 171 lopullinen, 20.4.2010

Lausunto koskien Euroopan kemikaaliviraston (ECHA) työntekijöiden ja näiden perheenjäsenten äänioikeuteen liittyviä ongelmia kunnallisvaaleissa, VM/1530/00.00.05/2011, 19.10.2011

Puuttuminen oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen käyttäneiden unionin kansalaisten äänioikeuden pidättämisestä johtuviin seurauksiin, Euroopan komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle, KOM(2014)33 lopullinen, 29.1.2014